

Karaktärisering och kulturhistorisk värdering

Tjureda kyrka

Tjureda socken i Växjö kommun
Kronobergs län

Smålands museum
David Fuchs

Inledning

Bakgrund och syfte

I samband med upprättandet av vård- och underhållsplaner för kyrkor i Växjö stift har Smålands museum på uppdrag av BSV arkitekter & ingenjörer AB i Värnamo genomfört en karakterisering och kulturhistorisk värdering av Tjureda kyrka. De kyrkor som berörs är de som tillhör Svenska kyrkan och omfattas av kulturminneslagen, dvs. kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen. Karakteriseringen och den kulturhistoriska värderingen syftar till att användas som underlag för vård- och underhållsplanen.

Nedanstående material består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör samt en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering samt arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk- topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. De redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning i kyrkobyggnadens historia.

Kulturhistorisk bedömning

En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan kontinuerligt föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljön i sin helhet, men också till värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning

Kortfattad historisk beskrivning

Tjureda kyrka ligger högt belägen på ett centralt läge i socknen i nära anslutning till sockenstugan och Norrvidinge gamla tingshus. Socken nämns första gången i de skriftliga källorna 1341 och skrivs då ”Tyuradha”. Den nya kyrkan uppfördes mellan åren 1860-62. Den gamla kyrkan i Tjureda stod ungefär mitt på den nuvarande kyrkogården med koret i öster. Kyrkan, vilken uppförts redan under tidig medeltid, revs i samband med att det nya kyrkobygget påbörjades 1860. Tjureda församling utgjorde under medeltiden och ända fram till 1559 eget pastorat tillsammans med Norra Rottne.

Exteriör

Kyrkan är belägen i Tjureda by mellan Rottne och Åbyfors samhälle, närmare bestämt intill trevägskorsningen för vägarna till Tolg, Åbyfors och Växjö-Rottne. I nära anslutning till kyrkan ligger det tidigare tingshuset och socknens skola som nu tjänstgör som församlingshem. Kyrkan ligger på en något upphöjd plats omgiven av trädfria åkrar och ängar.

Kyrkan är uppförd i sten med spritputsade väggar, slätputsade dörr- och fönsteromfattningar samt hörnkedjor. Kyrkans sockel är spritputsad och avfärgad i en mörkgrå kulör. Sockeln, vilken skjuter ut en aning utanför vägglivet, är avtäckt med kopparplåt samt försedd med ett flertal gallertäckta ventilationsgluggar. Byggnaden är orienterad i öst-västlig riktning med ett lanterninförsett kvadratisk torn i väster och en rektangulär sakristia i öster. Utvändigt mäter kyrkan 28 x 15 meter med en murhöjd av 6 meter.

Tornentrén vilken ligger en aning indragen i fasaden är utförd med dubbla rektangulära portar målade i en grön kulör. Portarna är utformade med fyra kvadratiske dörrspeglar i varje dörrblad. Direkt ovanför porten sitter ett rundbågat fönster vilket utformats i likhet med långhusfönstrets övre sektion. Hela entrépartiet med de dubbla portarna och det rundbågade fönstret ramas in av en slätputsad omfattning. Framför entrén ligger en kraftig naturstenshäll.

Kyrktornet smalnar av i etapper där varje avsats skiljs åt med ett kraftigt slätputsat listverk avtäckt med kopparplåt. I putsen under listverket mellan första och andra etagen löper en rundbågefris.

Mitt på andra avsatsens västra fasad sitter ett runt fönster, målat i en ljus grågrön kulör, vars spröjsning utformats som en fyrklöver. Andra etagens västra fasad är i övrigt slätputsad med dekorativa reliefer i form av stjärnor och festonger medan den södra och norra fasaden pryds av tre smala nischer med slätputsad omfattning.

I höjd med tornets tredje avsats finner man ljudluckor i samtliga väderstreck. De dubbla rundbågade ljudluckorna är utförda i liggande profilfräst panel och målade i samma gröna kulör som kyrkans övriga portar. På östra fasaden under ljudluckorna sitter en inmurad stentavla med förgylld text. Texten lyder ”UPPFÖRD UNDER CARL XV:s REGERING ÅR 1861”.

Takgesimsen vid tornets takfot är utformad som ett slätputsat profilerat listverk samt försedd med slätputsade konsoler. Tornets kopparklädda pyramidtak bär upp en smäcker glasad åttakantig lanternin med kopparklädd spira. Spiran kröns av en förgylld kula med tillhörande kors. Tornet är försett med tornur och urtavlor i alla väderstreck utom åt öster. De svartmålade urtavlor är placerade ovan takfoten på torntaket i lätt utskjutande runda takkupor. Tavloras siffror och visare är förgyllda.

På långhusets västra gavel finner man på vardera sidan om tornet en dekorativ smal rundbågad nisch och i höjd med den innanföriggande orgelläktaren ett kvartscirkelformat fönster.

Långhuset har fyra fönsteraxlar med högresta, rundbågade fönsteröppningar vilka är indragna en aning i fasaden. I varje öppning sitter två välvda, krysspröjsade fönsterbågar utav trä målade i samma ljusa grågröna kulör som tornets fönster. Fönstren har på senare tid kompletterats med innerbågar. I ytterbågens topp, i mötet mellan de båda valvbågarna, övergår mittposten i en cirkel där spröjsen formats till ett fyrpass. Utformningen av fönstrens spröjsar för tankarna till ett sirligt masverk. De svagt sluttande solbänkarna är utförda i gjutjärn men har på senare tid klätts in med kopparplåt.

Långhusets sidoentréer flankeras av två utskjutande slätputsade risaliter vars pyramidformade kopparklädda tak kröns av en förgylld kula och stjärna. I likhet med tornentrén är sidoentréerna försedda med ett överliggande fönster. Framför båda sidoentréerna vilar en kraftig naturstenstrappa.

I anslutning till takfoten på långhus och kor löper ett rikt profilerat, slätputsat listverk. Den underliggande putsytan har dekorerats med en rundbågefris.

Från långhusets kopparklädda tak sker vattenavrinningen via hängrännor och stuprör av koppar. Vid marken ansluter dessa till renssilfsförsedda avloppsrör vilka i sin tur anslutits till en nedlagd markdränering.

I anslutning till nocken på långhusets östra gavel, ovan den rektangulära sakristians kopparklädda pyramidtak, mynnar kyrkans skorsten. Några meter öster om sakristian ligger kyrkogården i en betydligt lägre nivå vilket ger upphov till en gräsplatå öster om sakristian. Platån avgränsas åt öster och söder av ett smitt järnstaket. Intill sakristians östra vägg har man placerat ett flertal äldre gravkors av gjutjärn. Från en lägre belägen väg nedanför platån når man sakristians källare samt kyrkans bårkällare. Dess portar ligger indragna i den kraftiga murade naturstensvägg vilken utgör platåns avgränsning.

Exteriöra förändringar

Exteriört har kyrkan i Tjureda endast varit föremål för ett fåtal förändringar. I ritningsunderlaget för Tjureda hade byggnaden försetts med skiffertak men detta kom vid uppförandet att ersättas med ekspån. Ekspånen kvarlåg fram till 1955 då de ersattes med tjärade furuspån. Trots regelbundna behandlingar med tjära och takolja uppstod sprickor i spånen vilket medförde att de vid upprepade tillfällen blåste bort. Av denna anledning framförde församlingen 1979 önskemål om att få ersätta kyrkans spåntak med ett skivtäckt koppertak, ett arbete som genomförs i samband med en renovering 1981.

Vid renoveringen 1937, vilken utfördes enligt ett förslag presenterat av Paul Boberg, målades flertalet av kyrkans utvändiga snickerier om. Dessutom lagades fasadernas puts varefter de kalkavfärgades på nytt. På kulorna över kyrkans sidoingångar återställdes förgyllningen. Trappan utanför kyrkans sakristia lades om och ventilerna i kyrkans grund förstörades. På kyrkogården anlade man ett markavlopp till vilket man anslöt kyrkans stuprör.

År 1948 uppförde man ett bårhus vid kyrkogårdens sydöstra hörn vars entré placerades i den östra kyrkogårdsmuren.

Utöver takomläggningen 1955 sker även en avfärgning av kyrkans fasader. Efter diskussioner med Kungliga byggnadsstyrelsen sker avfärgningen med en diffusionsöppen plastfärg.

År 1981 sker en utvändig renovering där man utöver takbytet även målar om kyrkans fönster och dörrar. På en del av kyrkorummets fönster upptäcker man rötskador vilka lagas med Plywood. Rostiga hörnbeslag ersätts med nya. Putsen på torn och långhus renoveras och avfärgas på nytt. I samband med takbytet upptäcks omfattande rötskador i kontreforternas takkonstruktion varför man tvingas byta ut merparten av dess virke. I samband med detta plockar man även ned kontreforternas spiror vilka man rengör och förser med en ny förgyllning. Panelen och fönstren på kyrkans lanternin byts ut och målas. Vid samma tillfälle renoveras tornets urtavlor och tornkorset förgylls med bladguld i två skikt. På kyrkogården, i anslutning till kyrkan, lägger man ned en ny åskledaranläggning. På kyrkans skorsten monteras ett skyddsräcke och på taket bredvid skorstenen en takbrygga.

År 1986 tvingas man renovera kyrkans tornfasader sedan man konstaterat att 1950-talets behandling med plastfärg gett upphov till omfattande putssläpp. Den gamla färgen avlägsnas och putsen lagas upp och avfärgas sedan på nytt med kalkfärg.

Den senaste utvändiga renoveringen skedde mellan 1995-96 och omfattade bland annat en avfärgning av tornet med kalkfärg samt avfärgning av långhusets och sakristians väggar med kc-färg. Kyrkans naturstenssockel putsas med kc-bruk och avfärgas med kc-färg. Kyrkans fönster, dörrar och tornluckor tvättas och målas med linoljefärg. Taket på kyrkans torn och lanternin täcks om med kopparplåt. På kyrkogården utförs en del grävningsarbeten i samband med dragningen av en ny vattenledning.

År 2003 genomför Smålands museum en arkeologisk schaktningsövervakning vid Tjureda kyrka i samband med indragningen av bergvärme i kyrkan. Vid arbetena påträffas inga medeltida eller förhistoriska anläggningar, kulturlager eller fynd.

Interiör

Tornentréns dubbla portar är utförda med fyra speglar i vardera dörrbladet. Det södra dörrbladet är på insidan försett med ett kraftigt smideslås. Invändigt är dörrarna färgsatta i tre grå kulörer. Vapenhusets golv utgörs av ett furugolv vilket slipats och oljats. Golvets mittsektion täcks från tornentrén till långhusentrén av en gammeldags rosa heltäckningsmatta. Taket av handhyvlade bräder är målat i vitt. I en vajer från taket hänger en mässingsljuskrona vilken kompletterats med elektrisk belysning.

Utmed den södra väggen i anslutning till vapenhusets sydvästra hörn har man placerat en bokhylla, ett bokbord samt ett vykortsställ. I ett inbyggt utrymme under den djupa fönsternischen sitter en vattenradiator. På golvet i vapenhusets sydöstra hörn står en äldre järnbeslagen träkista. På väggen ovanför kistan hänger två inramade bilder. Den första är en avbildning av Tjureda medeltida kyrka och den andra en förslagsritning till utformningen av Skeppsholmskyrkans orgelfasad.

Utmed vapenhusets norra vägg leder en smal trätrappa upp till tornets läktaravsats. Utrymmet under trappan har byggts in och nås via en dörr placerad i vapenhusets nordvästra hörn. Här förvarar vaktmästaren bland annat en kistvagn, en stege samt en del förbrukningsmateriel. I utrymmet finner man även kontrollpanelen till kyrkans larmanordning samt en fjärrmanövrering till klockringningsanläggningen.

Från läktaravsatsen leder två trappor i öster upp till kyrkans orgelläktare och i söder leder en trappa vidare upp i tornet.

På tornets andra avsats förvaras en del äldre inventarier bland annat återfinns här en äldre predikstol, en järnbeslagen träkista, ett par äldre bänkdörrar från den gamla kyrkan, flertalet äldre ljushållare samt ett antal orgelpipor av trä. På den västra väggen sitter ett runt spröjsat fönster.

På tredje avsatsen hänger kyrkans tre klockor vars ljusspridning sker med dubbla ljudluckor i alla väderstreck. På fjärde avsatsen, i höjd med torntaket, finner man det mekaniska urverket. Detta är inte längre i bruk utan har ersatts med ett elektriskt urverk kopplat till visarna på kyrkans tre urtavlor i söder, väster och norr.

Via en smal trappa från fjärde avsatsen kan man nå kyrkans glasade lanternin. Vid besiktningstillfället låg det en ansevärd mängd snö på golvet i lanterninen vilket troligen yrt in genom lanterninens fönsterspringor.

Centralt placerad på läktaren står kyrkans orgel. Den är utformad med en ganska liten fasad med spelbordet på orgelhusets södra sida. Bakom orgelhuset har man byggt på en kub vilken rymmer orgelns elektriska fläktanordning. Den nyklassiserande orgelfasaden är målad i två grå nyanser samt försedd med förgyllda dekorationer bland annat i form av en ängel samt på krönet en förgylld harpa.

Bänkinredningen på läktarens södra och norra sida består av vardera sex bänkrader placerade i en gradäng med golv av breda furubränder. Bänkarna är målade i en ljusgrå kulör och försedda med en mörkare grå sockellist. Läktarbarriären svänger ut på mitten och skapar därigenom ett stort fritt utrymme framför orgeln. Barriären är målad i ljusgrått och har marmorerade speglar med förgylld inramning samt listverk målade i rött och guld. Samma ljusa färgställning går igen i kyrkans bänkinredning, predikstol och altaruppsats.

Under läktaren, vilken bärs upp av fyra marmorerade pelare med delvis förgyllda krön, står mot den västra väggen på södra sidan ett antependieskåp. Fritt placerat på golvet bakom bänkinredningen står en klädhängare i trä, två golvstående ljusstakar samt ett antal lösa stolar. På motsvarande sätt har man i det norra utrymmet placerat ett kombinerat skåp och hylla i anslutning till den västra väggen och fritt stående på den öppna golvytan bakom bänkinredningen ett litet sammanträdesbord av ek med nio stycken stolar. Det fria utrymmet längst ned i kyrkorummet har man åstadkommit genom att avlägsna fyra bänkrader på vardera sidan av mittgången. På den västra väggen under läktaren hänger två mässingslampetter. I det gråmålade taket under läktaren har man monterat upp tre plafondlampor.

Kyrkorummets belysning utgörs av fyra ljuskronor av modernare snitt vilka placerats över kyrkans bänkkvarter samt en mässingsljuskrona och en kristallkrona placerade över kyrkans mittgång. I koret hänger dessutom tre mässingsljuskronor. På väggfälten mellan fönstren på södra och norra sidan av långhuset hänger sammanlagt sex stycken mässingslampetter i samma utförande som lampetterna under läktaren.

Långhusets golv består av breda kilsågade furubränder vilka slipats och oljats i likhet med vapenhusets golv. Bänkinredningen delas av mitt-, tvär- och sidogångarna in i fyra kvarter med sammanlagt 30 bänkrader med 9 stycken i de bakre kvarteren och 6 i de främre.

Bänkinredningen är målad i en ljusgrå kulör med mörkgrå sockel och överliggare. Bänkarna är försedda med stoppade sittedynor klädda i ett mörkt rödrandigt tyg. Gångarna täcks av heltäckande mattor i samma kulör som vapenhusets golvmatta. Golvet centrumpunkt där mitt- och tvärgångarna möts har utformats som en fyruddig stjärna. För att inte dölja stjärnan under mattan har man skurit ut en rund cirkel i mattan i vilken man placerat en härdad glasskiva och på så vis synliggjort stjärnan för kyrkans besökare.

I den södra tvärgången står en klotformad ljusbärare dekorerad med små smidda löv vilka hängts i en krans kring klotets midja. Överst kröns ljusbäraren av ett smideskors.

Kyrkans två sidoentréer är försedda med vindfång vars dörrar målats i likhet med dörrarna i vapenhuset. Under varje fönster i långhuset sitter en inbyggd radiator. I mötet mellan kyrkorummets väggar och tak löper ett enkelt profilerat listverk av trä vilket målats i en ljusgrå kulör. I putsen på väggen under gesimsen löper en rundbågefris. Taket är ett vitmålat och slätputsat tredingstak. I skarven mellan tak och vägg ovan orgelläktaren på långhusets västra gavel syns tydliga sprickor i putsen. På en del ställen har putsen lossnat och fallit ned. Troligen har sprickorna uppkommit till följd av de rörelser som uppstår i tornet i samband med klockringning.

Korplanet, vilket utökats med ett par bänkrader på vardera sidan, ligger upphöjt med ett steg över långhusets golv. I korets sydvästra hörn står ett piano och i anslutning till den södra väggen ett grönmarmorert ståndur. Invid den södra väggen samt på motstående sida koret står en korbänk.

På den norra sidan av koret står ett antal lösa stolar uppställda samt kyrkans medeltida fabeldjurfunt i sandsten. Utmed den norra väggen står kyrkans, nygotiskt inspirerade, predikstol vilken är försedd med en uppgång från koret. Predikstolen har gråmarmorerade speglar med förgylld ram. Det tillhörande ljudtaket är rikt dekorerat. Korgens speglar är försedda med förgyllda dekorationer föreställande de korslagda nycklarna, stentavlorna, en törnekrona samt hjärtat och ankaret. Ljudtakets undersida är målat i en mörkblå kulör och dekorerat med en förgylld sol vilken omges av en krans med förgyllda stjärnor. Under taket hänger en silvrig duva.

Den höjdsträvande altaruppsatsen ramar in kyrkans altartavla föreställande Jesu dop. Uppsatsen är utformad i nygotisk stil och har en grå färgställning med förgyllda lister. Över altartavlan är uppsatsen försedd med en förgylld triangel i vars centrum målats ett öga. Uppsatsens höjdsträvande fialer kröns av förgyllda klot. På sidorna har altaruppsatsen utformats med två stycken nischer i vilka man placerat skulpturer.

Det ljusst gråmarmorerade altaret står inskjutet mot väggen under altartavlan. På altaret står ett silverkors med törnekrona och hjärta samt fyra silverljusstakar. På altarets framsida sitter ett förgyllt kors. Framför altaret står altarringen med svarvade balusterdockor i grått och guld. Knäfallet är klätt med ett rött sammetstyg. På korgolvet framför altarringen ligger en flerfärgad röllakansmatta med motiv föreställande timglas, kors och ljusstakar.

Altaret flankeras på den östra väggen av två spgeldörrar vilka leder in till den bakomliggande sakristian. Över dörrarna har man i putsen utfört reliefer föreställande bladverk och en harpa. På östra väggen hänger även kyrkans två psalmtavlor utformade i stilmässig överensstämmelse med kyrkans altaruppsats och predikstol.

På den västra väggen i sakristian finns ett väggfast förvaringsskåp. I skåpets mitt finns en nisch där man inrättat ett litet altare. På altarskivan står ett träkrucifix samt två silverljusstakar. Golven i sakristian är av samma typ som i vapenhuset och kyrksalen. Det valmade trätaket är vitmålat. På södra väggen finns en separat entré utformad i likhet med kyrkans sidoentréer. I sakristians sydöstra hörn står ett väggfast förvaringsskåp samt ett kassaskåp. Under det centralt placerade fönstret på sakristians östra vägg har man inrättat en arbetsplats med skrivbord och stol.

I nordöstra hörnet finns ett skåp för liggande textilförvaring. På väggen ovanför skåpet hänger ett antal kollektståvar i ett ändamålsenligt utformat ställ. På väggen hänger också två inramade ritningar över kyrkans fasad och plan.

Interiöra förändringar

Interiört har Tjureda kyrka varit föremål för en rad förändringar där den tidigaste skedde 1887 då kyrkan fick sin orgel. Orgeln byggdes ursprungligen 1835 av Per Zacharias Strand för Skeppsholmskyrkan i Stockholm. År 1888 installerar man den första värmeanordningen i kyrkan och 1911 utförs en del mindre reparationer och målningsarbeten i kyrkan.

Den första mer omfattande renoveringen sker 1937 utifrån ett förslag framtaget av arkitekt Paul Boberg. Vid detta tillfälle målas kyrkans väggar, tak, dörrar samt bänkinredningen och kyrkans predikstol. Altartavlans omfattning liksom läktarens pelare och taklisten marmoreras sparsamt. I renoveringsdokumenten sägs det att den nya färgsättningen ansluter sig till kyrkorummets ljusa karaktär. I samband med renoveringen värmeisolerar golvbjälklaget och golvbräderna omhyvlas. Kyrkorummets bänkar byggs om för ökad sittkomfort och det tidigare brädinnertaket förses med en slät kalkputs utförd på vassrör. Kyrkans dörrar och fönster kompletteras med vindfång samt innerbågar. I sakristian uppförs en ny skåpsinredning. I samband med elinstallationerna i kyrkan förses läktarens orgel med en elektrisk fläktanordning. För att utvidga korplanet låter man avlägsna två bänkar på vardera sidan mittgången. I källaren under sakristian installerar man en centralvärmeanläggning med lågtrycksånga. Altartavlan konserveras av Sven Wahlgren och på predikstolen, läktarbröstningen, altaret samt altaruppsatsen utförs framtagning av förgyllningen.

År 1938 kompletteras altaruppsatsen med två skulpturer utförda av skulptören G. Sandberg. Skulpturerna placeras i nischer på ömse sidor om altaret. År 1954 sker en omändring i kyrkans elektriska anläggning som vid detta tillfälle även utökas.

Vid den renovering som sker mellan åren 1961-62 utifrån ett förslag framtaget av länsarkitekt Hans Lindén genomförs en ommålning av kyrkans interiör med bibehållen färgställning. Trägolven i kyrkorum och sakristia samt golven på orgelläktaren laseras och stryks med fernissa. Kyrkorummets väggar och tak kalkavfärgas och altartavlan genomgår en konservering av konservator Sven Wahlgren. Dessutom skickas kyrkans lampkronor till Wremps konstsmide i Angelstad för renovering.

År 1973 invigs en silveruppsats till kyrkans altare bestående av ett kors med törnekrona och hjärta, fyra ljusstakar samt två vaser, ritade och tillverkade av smeden P.A. Lundahl i Växjö.

År 1990 rekonstrueras orgelverket i den ursprungliga orgeln. Arbetet utförs av Ålems orgelverkstad.

Den senaste renoveringen i Tjureda kyrka genomfördes mellan åren 1995-96 och innefattade bland annat slipning och oljning av golven i kyrkans vapenhus, kyrkorum och sakristia.

Väggarna i dessa utrymmen samt kyrkorummets tak putslagades och avfärgades. Under läktaren avlägsnas fyra bänkrader på var sida av mittgången för att frigöra golvyta. Vid arbetena flyttas de bakre bänkskärmarna fram och placeras på nytt som avslutande bakstycke på bänkinredningen. Bänksitsarnas dynor kläs om med ett nytt tyg, samma sak sker med altarringens knäfall. Kyrkorummet målas om i en ny färgsättning. Som ett led i en förbättrad textilförvaring tillkommer nya textilskåp. I samband med renoveringen konserveras kyrkans altartavla av konservator Herman Andersson.

Kyrkogården

Kyrkogården i Tjureda omges av en kallmurad naturstenmur. Murarna utmed kyrkogårdens östra, västra och norra sida har på insidan försetts med en mjukt avrundad jordvall. På kyrkans södra sida ligger kyrkogården aningen upphöjd över den omgivande terrängen och utgörs därför av en smal plåtå vilken delats in i två gravkvarter, avsedda att tjänstgöra som urnlund. På dessa kvarter finns i dagsläget inga gravar. På området invid den östra muren planerar man att anlägga en minneslund. Gångarna i anslutning till kyrkan är belagda med grus. Merparten av kyrkogårdens gravar är placerade på området norr om kyrkan. Denna del av kyrkogården delas av grusgångarna in i fyra kvarter där gravstenarna placerats i räta linjer. Utanför kyrkogårdsmuren i söder, väster och norr står flertalet stora lönträdd. Vid den östra muren har man planterat en låg buskvegetation. Den norra delen av kyrkogården nås antingen via en grind alldeles norr om tornet eller via en grind mitt på västra muren. De två sydliga kvarteren nås antingen via grusgången från tornentrén eller via en trappa placerad i kyrkogårdsmuren i anslutning till kyrkans södra sidoentré.

Inventarier

Kyrkans viktigare inventarier utgörs av en fabeldjursfunt från ca 1200, en kyrkklocka från 1453, en liten mässingsljuskrona från 1682, altartavlan målad av Hagelberg, föreställande Jesu dop, vilken härrör från den gamla kyrkan, ett bevarat 1600-tals fönster med glasmålning föreställande S:t Göran och draken, kalk och patén samt en oblatask i silver från 1700-talet.

Kulturhistorisk bedömning

Tjureda kyrka invigdes den 28 september 1862 av biskop H G Hultman. Kyrkan uppfördes i en tid då den renodlade nyklassicistiska arkitekturen börjar ta intryck av de nygotiska och nyromanska strömningarna. I exteriören på Tjureda kyrka avspeglar sig detta bland annat i utformningen av tornets glasade lanternin och kopparklädda spira vars smäckra utförande ger uttryck åt gotikens höjdsträvan. I interiören återfinns de gotiska stildragen bland annat i predikstolens, psalmtavlornas samt altaruppsatsens utformning. I övrigt är det fortfarande nyklassicismens rena och ljusa karaktär som dominerar.

De exteriöra förändringarna i Tjureda kyrka har, fränsett bytet av taktäckningsmaterial från spån till koppar, i huvudsak rört sig om rena underhållsåtgärder och därför inte i någon nämnvärd utsträckning påverkat kyrkans ursprungliga utseende. Vid framtida insatser är det därför av vikt att man slår vakt om kyrkans rådande karaktär och tar fasta på de tidstypiska särdragen.

De interiöra förändringar, vilka företrädesvis skett i samband med renoveringsarbeten utförda år 1937, 1961-62 och 1995-96 har i stor utsträckning handlat om anpassningar dels till en förändrad liturgisk ordning men har även skett utifrån en önskan att uppnå förbättrade lösningar av mer praktisk karaktär. De arbeten som skett i kyrkan har naturligtvis också tagit sin utgång i förändrade stilideal.

Kraftfullast har omdaningarna varit i anslutning till kyrkans korparti och utrymmet under orgelläktaren där det bland annat skett omfattande ingrepp i kyrkans fasta bänkinredning.

Den nuvarande färgsättningen härrör från renoveringen 1995-96. Den ljusa färgskalan med sparsamma dekorationer stämmer väl överens med kyrkans nyklassicistiska interiör. De sparsamma marmoreringar vilka tillkom i samband med renoveringen 1937 känns väl integrerade. Kyrkans historiska förankring tydliggörs i interiören bland annat genom bruket av den gamla fabeldjursfunten från tidig medeltid samt altartavlan från 1818, målad av Hagelberg.

Förändringarna i Tjureda har varit begränsade i sin omfattning varför kyrkan idag framstår som en god representant för 1800-talets senare stilinfluenser där den renodlade nyklassicismen varsamt börjar få romanska och gotiska inslag. I Kronobergs län återstår idag endast ett fåtal någorlunda oförändrade 1800-talskyrkor. Vid framtida förändringar i kyrkans är det därför av yttersta vikt att man förespråkar ett försiktigt tillvägagångssätt där ingreppen snarare bör ta sin utgångspunkt i ett förtydligande än i förändringar av kyrkorummets ursprungliga arkitektoniska karaktär.

Händelseregister

1818	-	Altartavla föreställande Jesu dop målad av Nils Hagelberg
1852	-	Nedsyning av den gamla kyrkan
1860	-	Gamla kyrkan i Tjureda nedriven under april
1860-62	-	Kyrkan uppförd efter ritningar av
	-	Takmaterialet ändrades från ritningens föreslagna skiffer till spån
1877	-	Orgel, byggd 1835 av Per Zacharias Strand, inflyttad från Skeppsholmskyrkan i Stockholm
1888	-	Värmeanordning installerad i kyrkan
1911	-	En del mindre reparationer samt målningsarbeten utförda i kyrkan
1929	-	Hallands museiförening köper en medeltida kyrkklocka med intressanta inskrifter, klockgjutarmärken och pilgrimsmärken från Tjureda kyrka
1937	-	Renovering utifrån ett förslag framtaget av arkitekt Paul Boberg
	-	In och utvändig ommålning innefattande bland annat målning av väggar, bänkar, tak, dörrar, fönster, predikstol, lanternin m.m.
	-	Sparsam dekorativ marmorering utförs på altartavlans omfattning och på läktarens pelare samt på taklisten
	-	Interiörens ommålning ansluter sig kyrkorummets nuvarande ljusa karaktär
	-	Nytt innertak vilket putsas med kalkbruk på vassrör och reveteringsduk
	-	Kyrkans dörrar och fönster kompletteras med vindfång samt innerbågar
	-	Nya skåp i sakristian
	-	Ny orgel med elektrisk fläkt
	-	Ny altarklädsel
	-	Golvet omhyvlas samt värmeisolerar
	-	Bänkarna byggs om för ökad sittkomfort

- Koret utökas varvid fyra bänkrader avlägsnas, två var sida mittgången
 - Installation av el
 - Installation av centralvärmeanläggning med lågtrycksånga i källare under sakristian
 - Putslagning och kalkning av väggarna såväl ut- som invändigt
 - Konservering och restaurering av altartavla, utförd av Sven Wahlgren, Kalmar
 - Framtagning av förgyllningen på predikstol, läktarbröst, altaret och altartavlans infattning samt på kulorna över kyrkans sidoingångar
 - Omläggning av sakristians yttertrappa
 - Förstoring av ventilerna i kyrkans grund
 - Nedläggning av markavlopp i anslutning till kyrkans stuprör
- 1938 - Uppsättning av två skulpturer, utförda av skulptören G. Sandberg i nischer på ömse sidor om altaret
- 1948 - Uppförande av bårhus vid kyrkogårdens sydöstra hörn med entré i östra kyrkogårdsmuren
- 1954 - Ändring och utökning av kyrkans elektriska anläggning enligt förslag uppgjort av Södra Sveriges Ångpanneförening
- 1955 - Omtäckning av yttertaket med furuspån
- Avfärgning/målning av kyrkans fasader med en diffusionsöppen plastfärg på inrådan av kungliga byggnadsstyrelsen
- 1961-62 - Renovering utifrån förslag upprättat av länsarkitekt Hans Lindén
- Ommålning av kyrkans interiör i samma färgställning utförd av Rose Bengtssons målerifirma i Lidhult
- Trägolven i kyrkorum, sakristia samt på orgelläktaren laseras och fernissas
- Altartavlan renoverad av konservator Sven Wahlgren
- Lampkronorna renoverade av Wremps konstsmide i Angelstad
- Väggar och tak kalkavfärgas
- 1973 - Invigning av silveruppsats för altaret bestående av ett kors med törnekrona och hjärta, fyra ljusstakar samt två vaser samtliga ritade och tillverkade av smeden P. A. Lundahl, Växjö
- 1981 - Omläggning av kyrkans tak där furuspånet ersätts med skivtäckt kopparplåt. Befintligt taksvall uppreglat och försett med ny 28 mm takpanel täckt med underlagspapp
- Utvändig målning av fönster och dörrar
- Utvändig putslagning samt avfärgning
- Installation av ny åskledaranläggning
- Uppsättning av takbrygga samt skyddsräcke monterat på skorstenen
- Spira på kontreforterna nedmonterad, rengjord och kulan omförgylld
- Rötskadade kyrkorumsfönster ilagade med plywood samt försedda med nya hörnbeslag
- Takkonstruktionen på båda kontreforterna rötskadad. Byts ut helt.

- Tornkorset förgyllt med två skikt bladguld
 - Lanterninens urtavlor renoverade
 - Panelen och fönstren på kyrkans lanternin ersatta med nya samt målning av desamma
- 1986
- Renovering av tornfasaden genomförs då kyrkan under 1950-talet behandlats med en färg vilken innehållit plast vilket orsakat putsnedfall. Den äldre färgen avlägsnas och putslagning sker varefter kyrkan på nytt kalkavfärgas
- 1990
- Nytt orgelverk från Ålems orgelverkstad innebärande en rekonstruktion av den ursprungliga orgeln byggd 1835 av P Z Strand för Skeppsholmskyrkan i Stockholm, uppsatt i Tjureda 1876
- 1995-96
- In- och utvändig renovering
 - Golv i vapenhus, kyrkorum, sakristia slipas och oljas
 - Väggarna i ovanstående utrymmen samt kyrkorummets tak putslagas och avfärgas på nytt
 - Fyra bänkar avlägsnade under läktaren, två på var sida mittgången varvid de bakre bänkskärmarna flyttas fram som avslutning
 - Ny färgsättning i kyrkorummet
 - Bänksitsarnas dynor kläs om liksom altarringens knäfall
 - Nya textilskåp
 - Taken på torn och lanternin täcks om med kopparplåt
 - Tornets kalkputs avfärgas
 - Långhusets och sakristians väggar, tidigare avfärgade med kc-färg, lagas med kalkbruk och avfärgas med Ernströms kalkfärg. Sockeln putsas med kc-bruk och avfärgas med kc-färg
 - Fönster, dörrar och tornluckor tvättas och målas med linoljefärg
 - Dragning av vattenledning på kyrkogården
 - Konservering av altartavlan utförd av Herman Andersson
- 1997
- Tillstånd erhålls för att återupphänga den medeltida kyrkklocka vilken togs ned från klocktornet under slutet av 1920-talet och såldes till Hallands museiförening, år 1929, men som senare återdeponerades hos församlingen
- 2003
- Smålands museum genomför en arkeologisk schaktningsövervakning vid Tjureda kyrka i samband med indragning av bergvärme i kyrkan. Inga medeltida eller förhistoriska kulturlager, anläggningar eller fynd påträffades